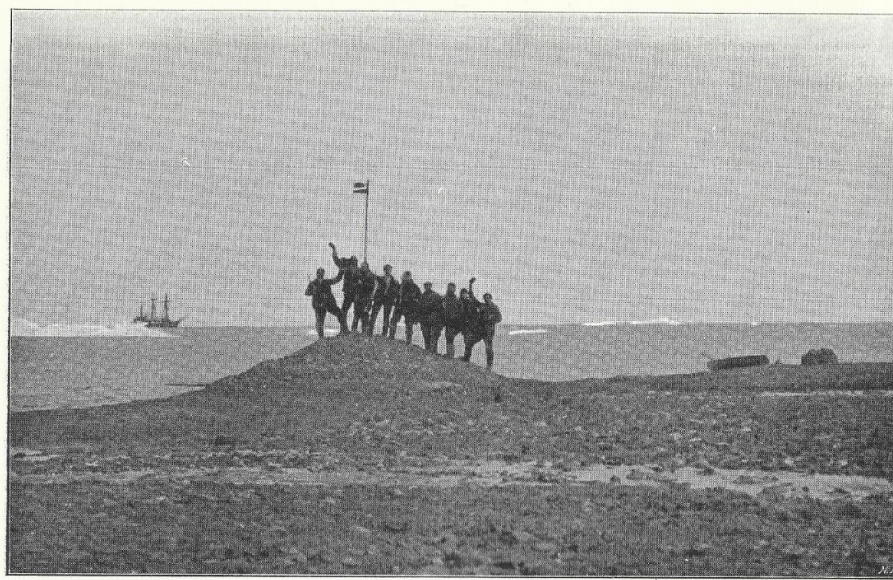

NORDØSTGRØNLAND

Fra ubeboet ingenmandsland til dansk suverænitet

Udarbejdet af J. Lange, Mygind-Damgaard. 20.10.2025

VI „TAGER LANDET I BESIDDELSE“.

Dansk suverænitetshandling under Carlsbergfondets ekspedition 1899.

Kilde: G. Amdrup, Carlsbergfondets Ekspedition 1898-1900, Meddelelser om Grønland 26.

Forord

Formålet med denne redegørelse er at dokumentere det historiske og folkeretlige grundlag for Danmarks suverænitet over Nordøstgrønland.

Området var i århundreder et ingenmandsland, ubeboet og uden tilknytning til nogen grønlandsk eller inuitisk befolkning.

Nordøstgrønland blev dermed dansk – ikke gennem inuitisk relation, men gennem dansk ekspedition, kortlægning og statslig besiddelse.

Fra Wilhelm August Graahs kongeligt beordrede ekspedition i 1828 og frem til Haag-dommens afgørelse i 1933 udøvede Danmark en uafbrudt og dokumenteret statslig tilstedeværelse i Øst- og Nordøstgrønland gennem udforskning, kortlægning og videnskabelig virksomhed.

Denne rapport samler de centrale historiske, geografiske, etnografiske, genetiske og juridiske kilder, som tilsammen dokumenterer, at Nordøstgrønland blev indtaget og besiddet som dansk territorium, i overensstemmelse med folkerettens princip om fredelig besiddelse af ingenmandsland (terra nullius).

Indledning – Den lille istid, Storisen og Østgrønlands isolation

I højmiddelalderen, fra omkring år 1000 til midten af 1400-tallet, lå Grønlands bygder frodigt ved de sydlige fjorde, og nordboerne sejlede endnu frit langs kysten.

Men i 1300-tallet indtrådte en længere kuldeperiode, der siden blev kendt som Den lille istid – et koldt og ustabil klima, der kulminerede i 1600- og 1700-tallet og først aftog gradvis mellem 1850 og 1900.

Temperaturen faldt flere grader, og havisen bredte sig dramatisk i Nordatlanten.

Søvejene til Grønland blev vanskelige, og omkring 1450 forsvandt de sidste norrøne bygder i Sydvestgrønland.

Samtidig blev Østgrønland fuldstændig isoleret bag en voksende ismur, og området forblev ubeboet og ukendt for omverdenen i næsten fem århundreder.

Når man i dag ser turistskibe lægge til ved Ammassalik og Scoresbysund, er det let at overse, at Østgrønland gennem århundreder var et af verdens mest utilgængelige og dødsensfarlige kystområder.

Isen – den såkaldte *Storisen* – lå som en uovervindelig mur langs hele østkysten og spærrede enhver sejlads i op til ti måneder om året.

Som W. A. Graah beskrev det efter sin ekspedition 1828–31:

"Det er denne Is, Storisen, der gennem Aahundrede har ligget som en uovervindelig Skranke uden om Øst-Grønlands Kyst. Mens Isfjældene, der trods deres imponerede Størrelse i Reglen er for faa til at lægge Sejlasen alvorlige Hindringer i Vejen, dannes ved Indlandsisens Kalvning i Fjordene, er Storisen opstaaet paa Havet. Den kommer for en Del af selve Polarbassinet, de evigt frosne Farvande længst mod Nord, hvorfra den med Strømmen driver sydover mellem Svalbard og Nordøst-Grønland. Denne Is er flere Aar gammel og opnaar en Tykkelse af 2-3 m eller mere, og hvor den er skruet sammen af Storm og sø, taarner Skodserne sig undertiden oven på hverandre til en højde af 60-70 m. Om Vinteren fryser denne Is sammen til en uhyre, sammenhængende Mark ud for Grønlands Nordøstkyst, og uden for den igen, indtil et Par Hundrede Sømil fra Land, ligger den Is, som er frosset i disse Farvande selv. Den er ikke saa svær som selve Polaris, men har dog en Tykkelse af omkring 1 m. Ved Foraarstid ligger Isgrænsen som Regel fra Nordvestspidsen af Svalbard til Øen Jan Mayen og derfra til hen imod Horn på Island, hvor den bøjer næsten ret Vest mod Grønlands Kyst for siden at følge denne i temmelig ringe Afstand, tvunget mod Land af den varme Irminger Strøm"

Disse forhold gjorde Østkysten til et næsten lukket havområde, hvor ingen sejlads fra vestkysten kunne trænge igennem.

De mennesker, der levede i Ammassalik-området, var helt afsondret fra resten af Grønland.

Da Gustav Holm i 1884 nåede frem som den første europæer i nyere tid, fandt han et folk, der hverken kendte til Danmark, kristendommen eller de vestgrønlandske bygder.

Deres redskaber og klædedragter mindede om forhistoriske former, og deres fortællinger om verden udenfor var sagnagtige. Holm beskrev dem som "det sidste folk bag isen".

Først gennem de danske ekspeditioner – Graah (1828–31), Holm (1883–85), Amdrup (1899) og Danmarksekspeditionen (1906–08) – blev Øst- og Nordøstgrønland kortlagt og dokumenteret. De arbejdede ikke i et kendt land, men i et ubeboet og isoleret ingenmandsland, hvor hver observation, hver navngivning og hver rejse skrev sig ind som første danske fodspor.

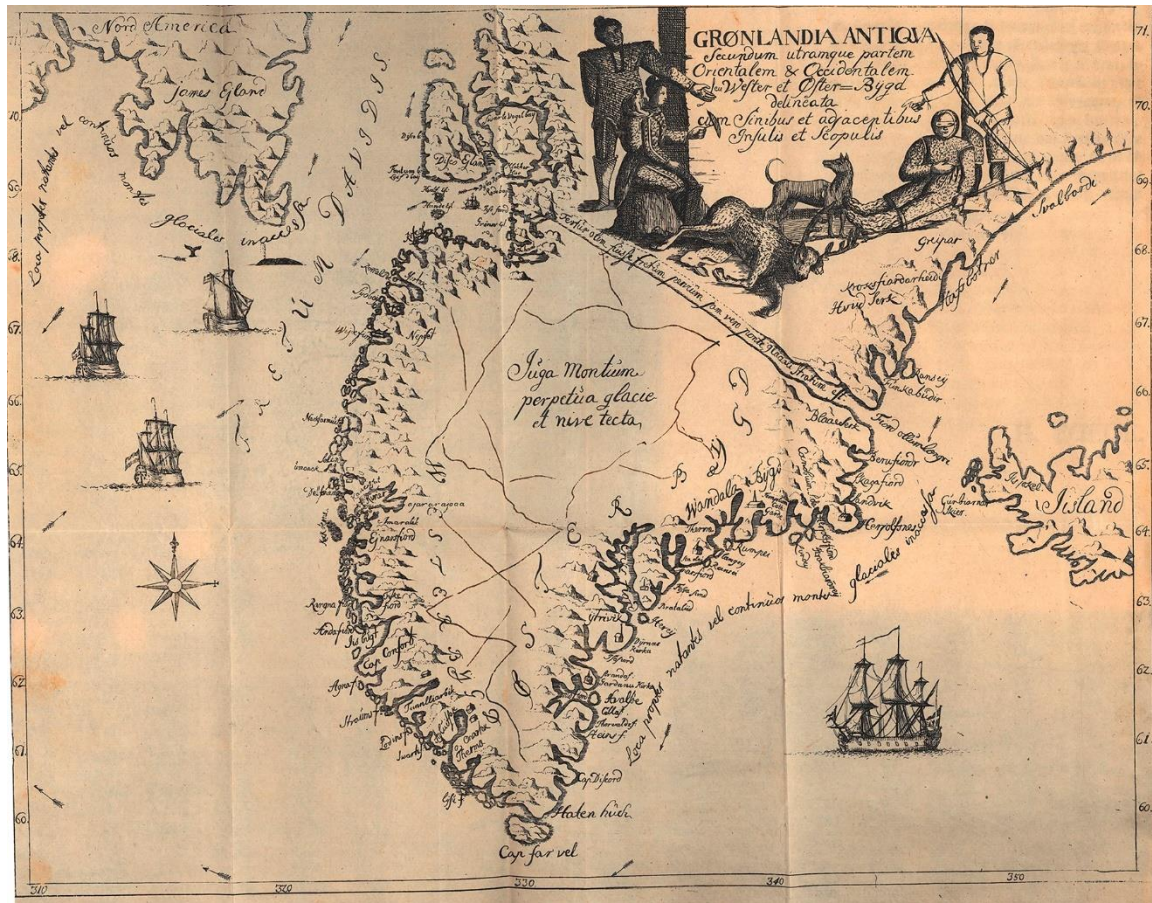
Carte du Groenland (Jean Laurent, Frankrig, 1770).

Kortet viser Østgrønland som et næsten ukendt, fragmenteret land – et tydeligt vidnesbyrd om, at kysten endnu i 1700-tallet lå isoleret bag den mægtige Storisen.

Kilde: Bibliothèque nationale de France / Public Domain.

Kapitel 1 – Wilhelm August Graahs undersøgelsesrejse (1828–1831)

I 1828 udsendte Kong Frederik VI marineløjtnant Wilhelm August Graah med opdrag at udforske Grønlands østkyst og søge eventuelle efterkommere af de gamle nordboere. Ekspeditionen blev gennemført efter kongelig befaling og finansieret som en statslig mission under Marineministeriet.

Kort over Grønland fra H. Egede, 1741 – anvendt som udgangspunkt for W. A. Graahs ekspedition 1828-31.

Kilde: Det Kongelige Bibliotek.

Graah sejlede fra Kap Farvel mod nord langs den svært tilgængelige isrand. Han anlagde varder og noterede nøje observationer af terrænet og de få mennesker, han mødte. Ved Igdluluarssuk – omtrent 65° n.br. – konstaterede han, at beboelsen ophørte fuldstændigt. Nord herfor fandtes intet fastboende folk.

Graahs rapport, udgivet 1832 under titlen Undersøgelses-Reise til Østkysten af Grønland, var den første officielle danske redegørelse over denne kyststrækning. Hans konklusion var klar: Østgrønlands befolkning bestod af små, isolerede grupper i syd, mens landet mod nord var ubeboet og reelt et ingenmandsland.

Graahs ekspedition markerede begyndelsen på Danmarks statslige og folkeretlige tilstedeværelse i Østgrønland. Kortene fra rejsen blev godkendt af Kongen og anvendt som reference i senere ekspeditioner.

Kapitel 2 – Østgrønlandernes isolation og fravær af kontakt

Efter middelalderens klimaafkøling, den såkaldte Lille Istid, blev Østkysten af Grønland i århundreder indesluttet af tæt havis. Den regelmæssige kontakt mellem øst- og vestkystens befolkninger ophørte fuldstændigt omkring 1400-tallet.

Old Greenland, 1747 – tidligt engelsk kort efter Hans Egede. Østkysten vises som ukendt og dækket af is, markeret som ubeboet område.

Kilde: British Library, Maps K.Top.119.79.

Da Gustav Holm i 1884 nåede Ammassalik, havde ingen europæer besøgt området siden Graah.

De mennesker, han mødte, kendte intet til Danmark eller kristendommen og havde ingen levende erindring om kontakt med andre befolkninger. Ældre sagn nævnte, at enkelte forfædre i fortiden havde rejst sydover, men forbindelsen til Syd- og Vestgrønland var for længst ophørt.

Sprogligt viste østgrønlanderne en særlig dialekt, dokumenteret af H. Rink (1877) og siden H. Thalbitzer (1914), der adskilte sig væsentligt fra vestgrønlandsk. Kulturen bar præg af århundreders isolation.

Vest- og sydgrønlændere betragtede Østkysten som et fjendtligt og farligt sted. Missionærer i 1700-tallet kaldte det “det vilde land”, og mange grønlandere nægtede at følge Holm dertil.

Holm opsummerede i Meddelelser om Grønland (1888):

“En tæt Isbarriere har i Menneskealdre afskaaret Østkysten fra al Forbindelse med Syd- og Vestkysten.”

Denne isolation betyder, at der hverken fandtes politisk, sproglig eller kulturel sammenhæng mellem Østgrønland og resten af landet. Området stod uden for enhver grønlandsk enhed og var derfor ikke underlagt nogen inuitisk eller lokal suverænitet, da Danmark genoptog sin udforskning.

Kapitel 3 – Genetisk og antropologisk dokumentation

Moderne genetiske studier bekræfter Holms og Rinks iagttagelser.

Ifølge Raghavan m.fl., Science (2014), repræsenterer Ammassalik-befolkningen en isoleret gren af den oprindelige Thulekultur, adskilt fra vestgrønlændere i over 400 år:

“The Ammassalik Inuit represent a population isolated for more than 400 years, with no evidence of recent gene flow from the West Greenlandic or Canadian Inuit.”

— Raghavan et al., Science 345 (2014)

Senere forskning (Flegontov et al., Science Advances 2020) viser, at østgrønlændere bærer arvelinjer, der adskilte sig før 1600 e.Kr. og siden udviklede sig uden blanding.

Dermed er der ingen genetisk kontinuitet mellem de forhistoriske Dorset-folk, der engang beboede Nordøstgrønland, og de moderne Ammassalik-inuit.

Thalbitzer konkluderede allerede 1914 (Meddelelser om Grønland, bd. 39):

“Ingen fysiske eller sproglige spor peger på nyere indvandring fra Vestgrønland; den østgrønlandske befolkning er et levn af den gamle Thulekultur.”

Resultaterne bekræfter, at Nordøstgrønland i århundreder har været ubeboet, og at Østgrønland stod uden befolkningsmæssig eller kulturel forbindelse til resten af landet. Området var derfor folkeretligt et terra nullius – ingenmandsland, da Danmark indledte sine ekspeditioner.

Kapitel 4 – Gustav Holms Konebådsekspedition (1883–1885)

I 1883 udsendte den danske stat marineløjtnant Gustav Holm for at udforske Østgrønlands sydlige kyststrækning og genetablere forbindelsen til de isolerede inuitter, som man kendte fra Graahs tid. Ekspeditionen blev finansieret af Marineministeriet og godkendt som en kongelig statshandling.

Holm sejlede i konebåde fra Nanortalik på sydvestkysten, rundt om sydspidsen og videre nordpå langs Østkysten til Ammassalik. Han og hans mandskab gennemførte systematiske undersøgelser af befolkningen, naturen og kystens geografi.

Resultaterne blev udgivet i Meddelelser om Grønland Bd. X (1888).

Holm konkluderede:

Paa omtrent 67½° Bredde gaar Isen paa en Strækning af mindst 5 Mil overalt ud i Havet. Kun en lille Tange danner en Nunatak paa den nordligste Del af Bræen, og en Dagsrejse Nord for denne ligger da det nordligste Sted, som har været besøgt af Angmagsalikerne, nemlig Øen Aputitek (nordre), hvor Solen ikke gaar ned om Sommeren men bestandigt gaar rundt i Luften. Nord for dette Sted findes endelig den 4 Mil brede Isfjord Kangerdlugsuak, i hvis Indre der findes en mægtig Bræ, som altid opfylder Fiorden med store Isfjælde.”

[illegible]

Kilde: G. Holm, Meddelelser om Grønland 10 (1888).

Fodnote: I flere nyere gengivelser anføres fejlagtigt “Blosseville Kysten” som grænse for beboelsen; den korrekte geografiske grænse er Kangerlussuaq, som anført af Holm selv.

Kapitel 5 – Ryder-ekspeditionen (1891–1892)

I 1891 udsendte Marineministeriet Premierløjtnant Carl Ryder på en ny statslig ekspedition for at fortsætte den danske kortlægning nord for Holms rute, fra Scoresbysund til Kejser Franz Joseph Fjord.

Ekspeditionen sejlede med skibet Hekla og etablerede vinterkvarter på Danmark Ø – navngivet for at markere dansk besiddelse. Ryder og hans 30 mand gennemførte omfattende kortlægning og observationer gennem en hel vinter.

Rapporten Den danske Ekspedition til Østgrønland 1891-92 dokumenterede:

- ingen beboelse i Scoresbysund-området,
- fuldstændig ubeboet kyst nord for 70° N,
- tydelige spor af forladte bopladser fra forhistorisk tid.

“Vi fandt ingen levende Mennesker, men mange gamle Boliger, forlængst ødelagte af Storm og Frost.”

Ryder-ekspeditionen bekræftede, at hele Nordøstgrønland var ubeboet, og at Danmark ved sin tilstedeværelse udøvede faktisk myndighed over området.

Kapitel 6 – Amdrup-ekspeditionen (1898–1900)

I 1898 iværksatte Carlsbergfondet, med kongelig tilladelse og statslig støtte, en ny ekspedition under ledelse af Gustav Amdrup. Målet var at kortlægge Blosseville Kyst og de vanskeligt tilgængelige egne mellem Ammassalik og Scoresbysund.

Amdrup førte skibet Antarctic langs kysten, rejste varder og højste Dannebrog flere steder, bl.a. ved Nualik.

Det berømte fotografi “Varden paa Nualik” (22. juli 1899) viser ekspeditionen, hvor Dannebrog vajer over en stenstabel – en klassisk folkeretlig suverænitetshandling.

Amdrup noterede:

“Det maa erindres, at vi her befinder os paa dansk Grund, hvor ingen fremmed har gjort Fordring gældende.”

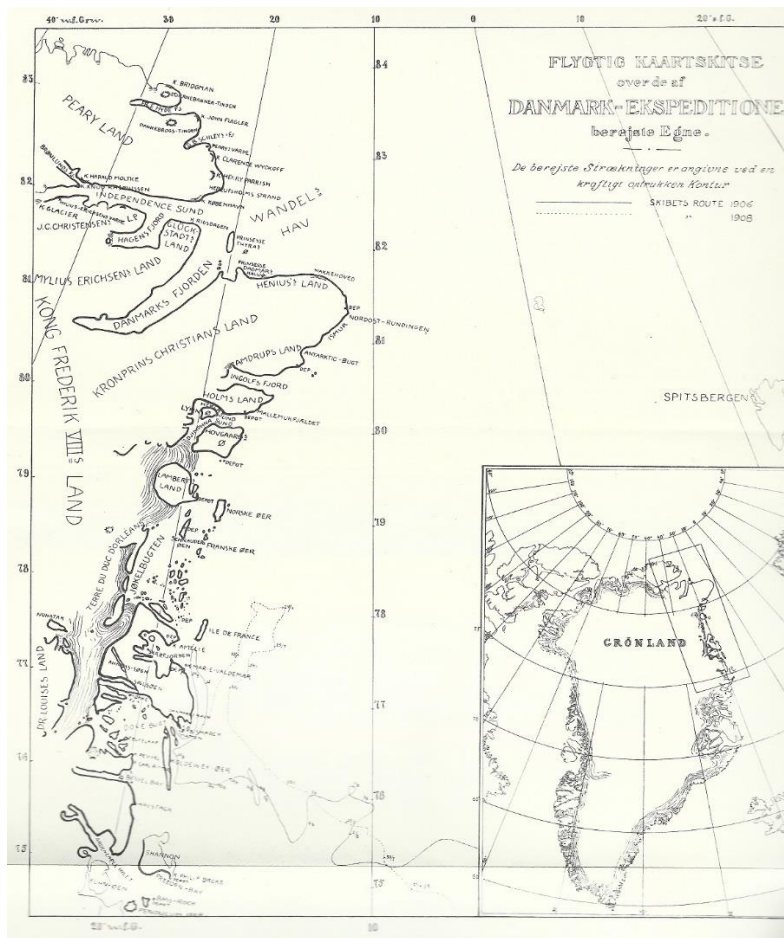
VI „TAGER LANDET I BESIDDELSE“.

Dansk suverænitetshandling under Carlsbergfondets ekspedition 1899.

Kilde: G. Amdrup, Meddelelser om Grønland 26.

Kapitel 7 – Danmarksekspeditionen (1906–1908)

I 1906 blev Danmarksekspeditionen udsendt under ledelse af Ludvig Mylius-Erichsen og finansieret af staten og Carlsbergfondet. Målet var at kortlægge hele det nordøstlige Grønland fra Scoresbysund til Kap Bridgman (82° N).

Kort over Nordøstgrønland fra Danmarksekspeditionen 1906-08.

Kilde: Danmarksekspeditionens Beretninger, 1913.

Ekspeditionen dokumenterede endegyldigt, at Nordøstgrønland var ubeboet.

Kortmaterialet, udgivet i Meddelelser om Grønland (1913-1919), blev senere brugt som hovedbevis for Danmarks territoriale krav.

Kapitel 8 – Haag-dommen (1933)

Da Norge 1931 besatte et område mellem 71° og 75° N og kaldte det "Eirik Raudes Land", indbragte Danmark sagen for Den Faste Domstol for Mellemfolkelig Retspleje i Haag.

Domstolen fastslog den 5. april 1933:

"The Danish Government has exercised a peaceful, continuous and recognized sovereignty over all of Greenland."

— Permanent Court of International Justice, Series A/B No. 53 (1933), s. 75.

Haag-dommen udgør den endelige folkeretlige stadfæstelse af Danmarks ret til Grønland som helhed.

Den folkeretlige anerkendelse i 1933 var en bekræftelse på en allerede udøvet suverænitæt af Nordøstgrønland siden Amdrups ekspedition i 1899, hvor dansk flag og kongelig varde markerede statslig besiddelse.

Kapitel 9 – Nordøstgrønlands særstilling ved eventuel suverænitetsafgivelse

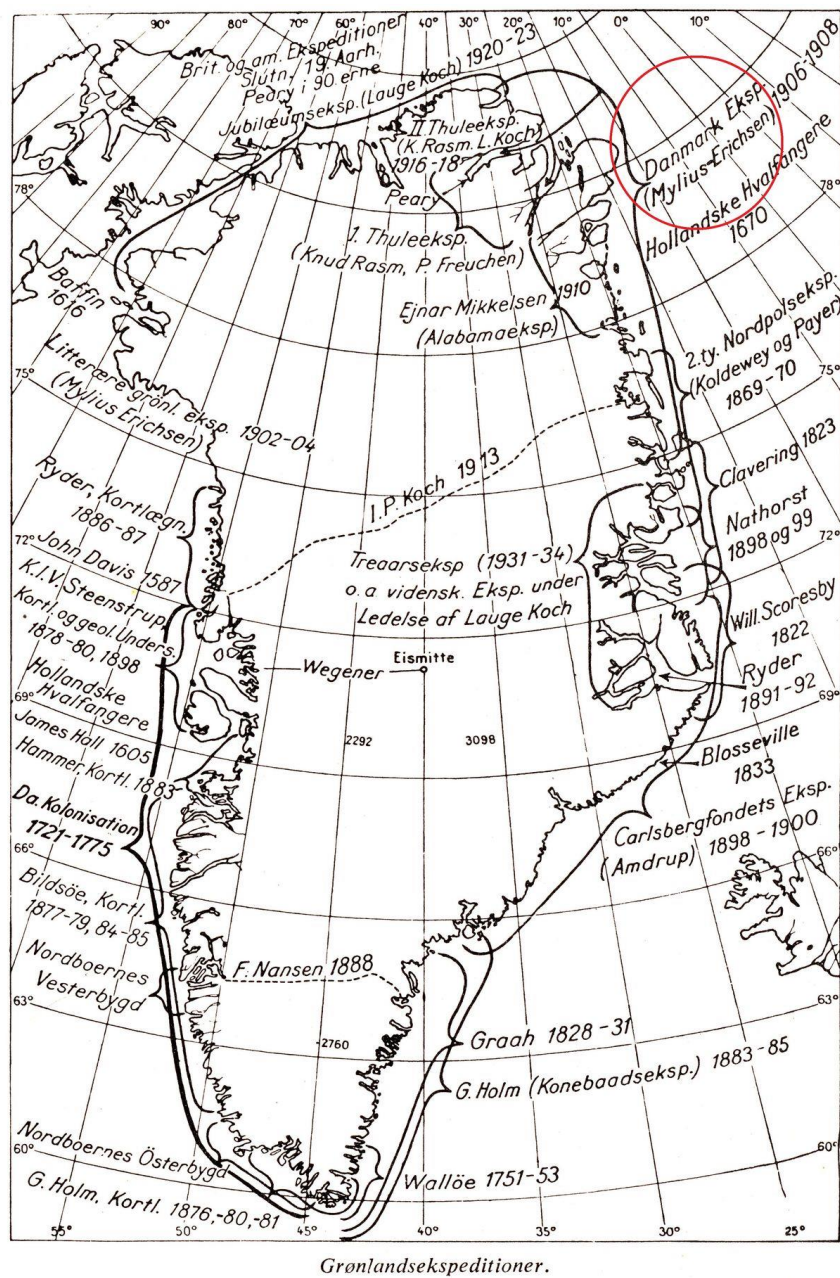
Nordøstgrønland adskiller sig juridisk fra det øvrige Grønland ved, at området blev indlemmet direkte som dansk territorium gennem statslig besiddelse, ikke gennem overdragelse fra en lokal befolkning.

Området var i århundreder et ingenmandsland, ubeboet og uden tilknytning til nogen grønlandsk eller inuitisk befolkning.

Nordøstgrønland blev dermed dansk – ikke gennem inuitisk relation, men gennem dansk ekspedition, kortlægning og statslig besiddelse.

Ved Grundlovens § 20 fastslås, at suverænitæt kun kan afgives ved særlig lov og folkeafstemning. Da Nordøstgrønland blev dansk ved statslig besiddelse af et ubeboet ingenmandsland, kan enhver fremtidig ændring af områdets status ikke ske automatisk ved Grønlands eventuelle selvstændighed, men må kræve særskilt lovhjemmel.

Bilag A – Historiske kort

Graah (1832) – Holm (1888) – Ryder (1895) – Amdrup (1900) – Danmarksekspeditionen (1913).

Bilag B – USA's erklæring af 4. august 1916

"The Government of the United States recognizes the full sovereignty of His Majesty the King of Denmark over the whole of Greenland."

Erklæring fra USA om Danmarks højhedsret til Grønland, 4. august 1916

Kildeintroduktion:

Den amerikanske regering udstedte 4. august 1916 en erklæring til den danske regering om, at amerikanerne ikke ville gøre indsigelser, hvis Danmark udvidede sine interesser i Grønland til at omfatte hele øen. Erklæringen blev givet som et særskilt tillæg til salgstraktaten mellem Danmark og USA angående salget af Dansk Vestindien til USA. Salgstraktaten blev også underskrevet 4. august 1916. Danmark havde siden kolonisationens begyndelse i 1721 overvejende været til stede på den grønlandske vestkyst. Men fra 1880'erne begyndte flere danske ekspeditioner at trænge frem i hidtil ufremkommelige områder i Nord- og Østgrønland. I 1894 grundlagde søofficeren og polarforskeren Gustav Holm (1849-1940) byen Ammassalik på østkysten. Og i 1909-10 grundlagde polarforskerne Knud Rasmussen (1879-1933) og Peter Freuchen (1886-1957) den private handelsstation Thule i Nordgrønland, der blev solgt til den danske stat i 1937. På vegne af den amerikanske regering underskrev den amerikanske udenrigsminister Robert Lansing (1864-1928) erklæringen, der gav amerikansk støtte til Danmarks ønske om at få højhedsret til hele Grønland. Med et pennestrog anerkendte amerikanerne dermed, at hele Grønland retteligt var et dansk område.

Det var en meget vigtig tilkendegivelse. På den ene side forhindrede erklæringen, at Danmarks bestræbelser på at underlægge sig hele Grønland, der ellers var foregået siden 1880'erne, pludselig blev anset som et brud på Monroedoktrinen. Doktrinen var blevet bekendtgjort i en erklæring af præsident James Monroe (1758-1831) under et møde i 1823. Den sagde, at USA ikke ville acceptere nye europæiske fremstød i Amerika. Grønland var også omfattet af Monroedoktrinen. På den anden side banede den amerikanske erklæring vejen for, at andre stater ville acceptere de danske krav. I takt med USA's indtræden som storpolitisk aktør i de sidste årtier af 1800-tallet, så var det meget forudseende at sikre amerikanernes støtte til dansk højhedsret til hele Grønland. Den eneste statsmagt, der åbent protesterede imod de danske krav, var den norske regering. Norge ønskede på det tidspunkt at udvide sine aktiviteter i Arktis til gavn for den norske fiskeindustri. I den forbindelse kom de danske krav på hele Grønland i vejen. Den 21. maj 1921 erklærede Danmark, at hele Grønland var underlagt dansk overherredømme.

Kilde:

04.08.1916

Rigsarkivet, Udenrigsministeriet, E4 Traktater

Erklæring fra USA om anerkendelse af Danmarks højhedsret til Grønland, 4. august 1916.

Kilde: U.S. Department of State / Rigsarkivet.

Bilag C – Fotografi: 'Varden paa Nualik' (1899)

Fotograferet af G. Amdrup under Carlsbergfondets ekspedition.

Varden paa Nualik, fotograferet af G. Amdrup, 22. juli 1899.

Kilde: G. Amdrup, Carlsbergfondets Ekspedition 1898-1900, Meddelelser om Grønland 26.

Kilde: Raghavan et al., Science 345 (2014).

Gengivet efter Raghavan et al., “The Genetic Prehistory of the New World Arctic”, Science 345 (2014), DOI 10.1126/science.1255832. © AAAS. Bragt i overensstemmelse med fair-use-bestemmelserne for ikke-kommerciel dokumentation.

Genetiske data dokumenterer ikke juridiske rettigheder, men understøtter det empiriske faktum, at Nordøstgrønland var ubeboet ved dansk besiddelse.

Bilag E – Oversigt over kilder

Graah 1832 | Holm 1888 | Ryder 1895 | Amdrup 1900 | Danmarksekspedition 1913 | Haag 1933 | Raghavan 2014 | Flegontov 2020.

Litteraturliste

Primære kilder:

- Egede, H. (1741). *Kort over Grønland*. København: Det Kongelige Bibliotek.
 - Amdrup, G. (1902). *Carlsbergfondets Ekspedition til Østgrønland 1898–1900. Meddelelser om Grønland, Bind 26*. København: C.A. Reitzels Forlag.
 - Graah, W. A. (1832). *Undersøgelser-Reise til Østkysten af Grønland*. København: Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab.
 - Holm, G. & Garde, V. (1888). *Den danske Konebaads-Expedition til Grønlands Østkyst 1883–85. Meddelelser om Grønland, Bind 10*.
 - Ryder, C. (1895). *Den danske Ekspedition til Østgrønland 1891–92. Meddelelser om Grønland, Bind 14*.
 - Danmarksekspeditionen (1913). *Beretninger om Danmark-Ekspeditionen til Grønlands Nordøstkyst 1906–08*. København: Kommissionen for Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland.
 - Erklæring fra USA om Danmarks højhedsret til Grønland, 4. august 1916. U.S. Department of State / Rigsarkivet.
 - Holm, G. (1889). *Nye Oplysninger om Grønlands Østkyst. Meddelelser om Grønland, Bind 10*.
 - Flegontov, P. et al. (2020). *Palaeo-Eskimo genetic legacy across North America*. *Science Advances*, Vol. 6, Issue 4.
 - Hansen, K. J. V. (1888). *Om Grønlands Østkyst. Meddelelser om Grønland, Bind 10*.
 - Permanent Court of International Justice. (1933). *Legal Status of Eastern Greenland (Denmark v. Norway)*, Series A/B No. 53.
-

Sekundære kilder og moderne forskning:

- Raghavan, M. et al. (2014). *The Genetic Prehistory of the New World Arctic*. *Science*, Vol. 345, Issue 6200, pp. 1255832. DOI: 10.1126/science.1255832.
- Silamut, M. (1995). *Silamut – Grønlands historie*. Nuuk: Atuakkiorfik.
- Hansen, H. P. (1950). *Kort over Nordøstgrønland efter Danmarksekspeditionens opmålinger*. København: Geodætisk Institut.
- *Meddelelser om Grønland – Scoresbysund*. (1911). Bind 35. København: C.A. Reitzels Forlag.
- *Nordmænd på Grønland 1721–1814*. (1931). København: Det Nordiske Forlag.
- Holm, G. (1884). *Beretning om Konebaadsekspeditionen til Grønlands Østkyst*. British Library, arkivafskrift.

Om billedmaterialet

Historiske kort og fotografier gengivet fra *Meddelelser om Grønland* (public domain).

Genetiske figurer gengivet efter Raghavan et al., *Science* 345 (2014) under fair-use-princippet til

ikke-kommercielt, dokumentarisk formål med fuld kildeangivelse.

Denne historiske redegørelse anfægter ikke Grønlands nuværende selvstyre og folkets ret til selvbestemmelse, men belyser alene Nordøstgrønlands retshistoriske status.

Et udpluk fra egen bogreol.

